

Smíšené volební systémy – nezávislé kombinace

a supersmíšený systém

Nezávislé kombinace

- Smíšené volební systémy, v nichž není distribuce v jedné složce závislá na složce druhé (navzájem se neovlivňují)
 - Koexistence
 - Fúzní smíšený systém
 - Navrstvující smíšený systém

Koexistence (koexistenční smíšený systém)

- Při volbě určité instituce se na části území hlasuje většinově a na části poměrně, přičemž obě složky mají alespoň 5% podíl na složení voleného orgánu
 - typicky nestejně velké obvody, kdy ve velkých se volí poměrně a v malých většinově
- Příkladem nepřímá volba francouzského senátu:
 - Volebním obvodem je département, počet senátorů za département 1 – 12
 - Momentálně se v obvodech do 2 mandátů volí většinově a ve větších poměrně (hranice mezi většinovou a poměrnou volbou se ale často mění)

Fúzní smíšený systém

- Málo rozšířený volební systém
- Dlouho jediným uvádeným příkladem volební systém pro komunální volby ve Francii v obcích nad 3500 obyvatel (v menších obcích se volí většinově)
- Originální princip:
 - Polovina voleného orgánu volena většinově, polovina poměrně (v praxi lichý počet členů, většinově volena těsná většina, např. 11 z 21), hlasuje se jedním hlasem pro kandidátní listiny
 - Dvoukolové hlasování
 - V prvním kole je potřebná nadpoloviční většina, do druhého postupují kandidátní listiny s podporou alespoň 10 %; ve druhém kole vítězí listina s nejvíce hlasy
 - Vítězný subjekt získá většinově přidělované mandáty a navíc poměrný díl poměrně obsazovaných
 - V praxi má tedy vítězná kandidátní listina garantovanou velmi bezpečnou většinu

Další využití fúzního smíšeného systému

- Odvozená varianta užívána ve Francii v regionálních volbách
 - Hlavní rozdíl – většinová složka zahrnuje jen 25 % křesel; i tak je málo pravděpodobné, že vítězná kandidátní listina nezíská nadpoloviční většinu
 - Pro výsledek, který nepovede k většině pro jednu kandidátní listinu, by bylo potřeba, aby ve druhém kole byly alespoň 4 kandidátní listiny a vítězná měla méně než třetinu hlasů
 - Naznačený stav je málo pravděpodobný, systém celkově tlačí na vytvoření malého počtu soupeřících bloků
- Příklad připomínající fúzní smíšený systém – Řecko, parlamentní volby
 - Ze 300 křesel 50 mandátů automaticky (většinově) obsadí vítězný subjekt
 - Obvykle se ale mluví o poměrném volebním systému s většinovou premií, systém také není dvoukolový (50 mandátů získá vítěz jediného kola hlasování); na druhou stranu 50 mandátů je podstatně více než 5 %
 - v roce 2023 se pracovalo s upravenou verzí, kdy strana s 25 % hlasů dostala jen 20 mandátů a za každého 0,5 p.a. přibývalo 1 křeslo až do 50 křesel při více než 40 %

Navrstvující smíšený systém

- Nejrozšířenější varianta smíšeného systému
- Celá řada termínů – Mixed-Member Majoritarian System (MMM – Shugart a Wattenberg), paralelní (parallel) systém, navrstvující (superposition) systém (Massicotte a Blais)
- Volič zpravidla disponuje dvěma hlasy, jedním volí kandidáta v (obvykle) jednomandátovém obvodě, druhým kandidátní listinu ve vícemandátovém obvodě (většinou se jedná o celostátní obvod, ale jsou i případy, kdy je země rozdělena na několik obvodů)
- Většinové a poměrné hlasování se mechanicky neovlivňují, teoreticky by bez komplikací mohly probíhat v různých termínech (na podzim 2003 proběhly volby v Gruzii; po protestech bylo zrušeno hlasování v poměrné složce voleb, poměrná volba se proto na jaře 2004 opakovala; výsledky z většinového hlasování z podzimu 2003 zůstaly platné, tj. na jaře se volila jen část parlamentu)

Rozšíření MMM

- V 90. letech boom, zavedeno po volební reformě v Japonsku, velmi populární ve středovýchodní Evropě a postsovětských republikách
- Po roce 2000 „ústup ze slávy“, v Evropě na celostátní úrovni zůstává jen na Litvě
- Kolem roku 2010 začíná dílčí návrat k MMM, vrací se k němu např. Rusko nebo Ukrajina, epizodicky použit v Moldávii

Předpokládaný efekt

- většinová složka (FPTP, nebo dvoukolový většinový) – měla by podpořit velké strany
- poměrná složka – umožní zastoupení i menších stran, i když většina mandátů by měla jít též k velkým stranám
 - má-li strana ve většinovém hlasování 40 % hlasů a nadpoloviční většinu mandátů, dá se očekávat, že v poměrném hlasování nebude její podpora řádově nižší; bude-li tedy mít v poměrném hlasování (dejme tomu) 35 %, získá v něm i odpovídající podíl mandátů, systém v žádném bodě nekompensuje malým stranám ztráty z většinového hlasování
- celkový efekt – podpora velkých stran, ale ve srovnání s většinovým systémem by měla být jejich šance na umělou většinu nižší; nebude-li tedy mít vítězná strana velmi velký náskok, bude muset vládnout v koalici; sestavení vládní koalice by ale mělo být jednodušší než kdyby se v zemi používal poměrný volební systém

Příklad země s MMM

- Litva
- Navrstvující smíšený systém zaveden v roce 1992, od roku 2004 stabilizována pravidla (do té doby se měnila výše klausule, resp. systém ve většinovém hlasování)
- 141 poslanců
 - 71 voleno dvoukolovým většinovým systémem v jednomandátových volebních obvodech (uzavřené druhé kolo)
 - 70 voleno v celostátním volebním obvodě, platí klausule ve výši 5 % pro strany (pro koalice 7 %), užívána Hareova kvóta
- Zkušenosti se systémem nejednoznačné
 - Většinová složka pomáhá hlavně vítězné straně (spíše než tomu, aby se usadil systém s jasně vymezeným okruhem velkých stran), umožňuje „přežití“ i stranám, které nezískaly 5 % (nevelké zastoupení těchto stran + nezávislí kandidáti)
 - Poměrná složka umožňuje poměrné zastoupení při dělení necelé poloviny mandátů menším stranám, ale omezuje jejich okruh prostřednictvím klausule

Supersmíšený systém

- Volební systém, který v sobě spojuje dva smíšené systémy
- Často počítán mezi závislé kombinace, ale lze si jej teoreticky představit jako nezávislou kombinaci
- Velmi malý počet příkladů
- Nejznámější a geograficky nejbližší Maďarsko v letech 1990 – 2010: systém spojující navrstvující a korekční smíšený systém
 - Popis na dalším listu berte spíše jako zajímavost, jak může vypadat velmi komplexní volební systém; jelikož se jedná ale o historickou záležitost, ptát se na tento systém nebudu

Maďarský supersmíšený volební systém

- Zaveden v roce 1990, od roku 1994 platil v níže popsané podobě
- Volič disponuje 2 hlasy, jedním volí kandidáta v jednomandátovém obvodě a druhým kandidátní listinu v regionálním vícemandátovém obvodě
- 386 poslanců
 - 176 voleno většinově v jednomandátových obvodech dvoukolovým systémem s částečně otevřeným druhým kolem (do druhého kola automaticky postupují tři nejlepší + každý kandidát se ziskem přes 15 % hlasů; ve druhém kole postačuje zisk nejvíce hlasů)
 - 152 voleno poměrně ve 20 vícemandátových obvodech; klausule 5 % pro strany a 10 % a 15 % pro koalice podle počtu členů; užívá se Hagenbach-Bischoffova kvóta, případné nepřidělené mandáty se přesouvají do kompenzační složky distribuce
 - 58 mandátů (+ nepřidělené z obvodů) rozděleny poměrně v celostátním volebním obvodě stranám, které splnily stejnou klausuli, jako v poměrné složce; používá se D'Hondtův dělitel, k distribuci použity jen doposud nevyužité hlasy = hlasy kandidátů, kteří nezískali mandát v jednomandátových obvodech (používají se hlasy z prvního kola) + hlasy udělené v poměrné složce, které nevedly k zisku mandátu